

SZÖVEG –
MIRTSE ÁRON zoológus

SOROZAT –
VADÁLLATOK KÖZELRŐL

RANDEVÚ A SZOKOTT HELYEN

A természetet járva az emberben mindig él a vágy, hogy állatokkal találkozzon – lehetőleg a védett ritkaságokkal, amelyek egy-egy tájegység élő nevezetességei közé tartoznak. Az igazi vadonban persze ezek a többnyire rejtett életmódot folytató lények nehezen pillanthatók meg – kivéve, ha tudjuk, hol kell őket keresni!

♦ Vadon élő állatokat bemutató, országjáró sorozatunkban már kétszer is hivatkoztunk Arany János *Toldijára*, most egy harmadik idézetet ragadunk ki a közismert műből: „Hé, fiúk! amott ül egy túzok magában”. A XIX. század végén kiadott Pallas Nagy Lexikona még azt írta erről a madárról, hogy „*Alföldi rónáinkon seregesen tanyázik*”. A második világháború előtt a Kárpát-medencében 10-12 ezerre becsülték a túzokállományt, ebből legalább 8 ezer példány élt a trianoni határokon belül. A XX. század végére ez a népszerűség a töredékére, 1500 példány alá csökkent le. Az utóbbi évek adatainak tanúsága szerint a csökkenést sikerült megállítani, és az utóbbi években már némi (ha nem is jelentős) növekedés is tapasztalható.

NEM JÓ NEKI A NAGYBIRTOK

Európa egyik legnagyobb madara nem csak Magyarországon van ilyen nehéz helyzetben, sőt, mondhatni, hazánk az egyik utolsó menedéket jelenti számára. Angliából már a XIX. század elején kiirtották, Nyugat-Európából az Ibériai-félsziget kivételével eltűnt, teljes európai létszáma jelenleg 15 ezer körül lehet. A legtöbb Spanyolországban él, de a legnagyobb összefüggő költőterülete a mi Alföldünkön van. Fogyatkozásának fő oka a mezőgazdasági gyakorlat megváltozásában keresendő: nem kedvez számára a nagyüzemi földművelés a hatalmas kiterjedésű monokultúrák (vagyis egyetlen haszonnövényvel bevetett, változatosságot nélkülöző) szántóföldekkel. A vegyszeres növényvédelem hatására csökken a táplálék mennyisége, a gépi betakarítás pedig a gabonatóblákban rejtőző fészekaljkat veszélyezteti.

A ROVARTÓL A REPCÉIG

Az sem mindegy, hogy milyen kultúrnövényt termesztenek az adott területen: a repce helyett a napraforgó, a búza helyett a kukorica előtérbe kerülése hátrányos a túzok szempontjából. E természetes madarak vegyes táplálkozást folytatnak. A fiókák eleinte szinte kizárólag rovarokat, például sáskákat, bogarakat, hernyókat fogdosnak, a növényi táplálék csak kéthetes koruk után kap fontos szerepet az étlapjukon. A kifejlett állatok akár gyíkot, pockot, madárfiókát is elejtenek. Télen viszont, amikor ezeknek a zsákmányállatoknak a legtöbbje nem érhető el, szinte teljesen növényi étrendre térnek át; a repce mellett a lucerna is kedvelt eledelük, de a fűfélék, gyommagvak is fontosak számukra. A változatos, mozaikos földművelés a túzok hatékony védelmének egyik legfontosabb feltétele.

NEHEZEN TUD IRÁNYT VÁLTOZTATNI

Bár Európa struccának is szokták becézni, a túzok képes a levegőbe emelkedni. Ezt meg is teszi például olyankor, amikor dürgőhelyéről a fészkelőterületre vagy egyik táplálkozóhelyről a másikra vonul. Tétre nem költözik el tőlünk, de egy-egy nagyobb hideg délebbre kényszerítheti. Nagy tömegéhez képest gyorsan repül, akár a 60 km/órás sebességet is elérheti. Nem tud viszont gyorsan irányt változtatni, és nincs felkészülve a levegőt átszelő kábelekre, távvezetésekre, amelyek éppen a jellemző repülési magasságában húzódnak. A Hortobágyi Nemzeti Parkban nyolcvan kilométernyi vezetőket helyeztek emiatt a föld alá, másutt pedig a felszínen maradt szakaszok különösen veszélyes pontjain a drótokra fluoreszkáló eszközöket szereltek.

Kép - Profimedia - Red Dot

DÜRGÉS A PUSZTÁN

A dürgés a túzokok látványos udvarlási szertartása, amelyre tavasszal, március és május között kerül sor gyepek területeken, amelyekhez a madarak ragaszkodnak, minden évben ugyanazokat a helyeket keresik fel. Ilyenkor a kakasok fejüket hátravetve, fehér dísztollakból álló bajszukat felborzolva, farktollaikat széttárva, szárnyaikat kifordítva, jellegzetes testtartásban kelletik magukat a tojóknak. A túzok kiegyenlített ivararány mellett is hajlamos a háremtartásra, de ha túl kevés a kakas (ami jellemző volt addig, amíg a túzokra vadásztak), akkor a tojások egy része terméketlen marad. A fészkelésre a közeli területeken, gyakran gabonatóblákban kerül sor, ahol a magas növényzet kellő takarást biztosít a talajon. A fészekalj két-három zöldes színű tojásból áll. Egy ilyen nagy madár fejlődése lassú: a tyúkok négyéves korukra érik el az ivarérettséget, a kakasoknál, amelyeknek tömege akár négyszerese is lehet a tojókéknak, ez hat évig is eltarthat.

HA TÚZOK, AKKOR DÉVAVÁNYA

Aki túzokot akar látni, annak legjobb a Békés megyei Dévaványát felkeresnie, ahol rezervátumot létesítettek a túzokok számára. Itt keltetik ki a veszélyeztetett fészkekből származó tojásokat, ha nincsenek biztonságban az eredeti helyükön, hogy aztán a felnevelkedő madarakat visszahelyezhessék

a természetbe. Az itt elterülő, nagy kiterjedésű szikes pusztá a Körös-Maros Nemzeti Park része, és hazánk legjelentősebb madárparadicsomai közé tartozik: a Magyarországon honos madárfajok kétharmada előfordul itt. Ha már ellátogat valaki erre a tájra, nem érdemes kihagyni a festői Körös-árteret, a Kis-Sárrétet vagy a gazdag madárviláguk miatt a vizes élőhelyek védelmére létrejött, Ramsari egyezményben is szereplő biharugrai halastavakat sem. ♦

- 16-18 KILOS TESTTÖMEGÉVEL A TÚZOKKAKAS A VILÁG EGYIK LEGNAGYOBB, RÖPKÉPES MADARA, A BÜTYKÖS HATTYÚ MELLETT.

- A MADARAK ZÖMÉTŐL ELTÉRŐEN A TÚZOKNAK CSAK HÁROM LÁBUJJA VAN, MINDHÁROM ELŐRE ÁLL, ÉS HATSZÖGLETŰ SZARUPELVEK BORÍTJÁK, EZÉRT EGY DINOSZAUROSZ KICSINYÍTETT LÁBÁRA EMLÉKEZTET.

- A TÚZOK A MAGYAR TERMÉSZETVÉDELMEK EGYIK EMBLEMATIKUS MADARA, A MAGYAR MADÁRTANI ÉS TERMÉSZETVÉDELMI EGYESÜLET CÍMERÁLLATA.

